

Христяне Тома Драгасані * 1927

«Ми завжди їли картоплю якомога швидше, аби ніхто її не з'їв раніше»

Перед війною ми жили в шатрах і влітку, і взимку. Взимку ми обкладали їх зовні кукурудзяними качанами, а зсередини – сіном. Шатра були з козячої вовни і тому не прогукали дощ.

Тоді нам було добре в них, зрештою ми так звикли жити. Пам'ятаю, як там тепло. Це було хороше життя. Але коли прийшли румуни, вони сказали: «Бідні, подивіться, як вони живуть в цих наметах. Діти ж помруть від холоду». «А зайдіть в намет і подивіться, як вони там помирають», – відповіли ми.

З нашого села забрали усіх. Це був довгий конвой, приблизно 70 сімей. І це була довга подорож тривалістю в сім місяців. Ми йшли з кіньми та возами. У Трансніст्रії ми потрапили до великого табору, навколо якого був натягнутий дріт триметрової висоти. Це був паркан. Нам було заборонено підходити до цього паркану більше аніж за десять метрів.

Вони прийшли і забрали коней та вози. Всі пожитки, які залишилися в возах, вони також забрали. Так ми все втратили. Речі, що залишилися від батька та діда, кастрюлі, відра й інша тара, гроші, золото – все це пропало назавжди. Розстрілювали кожного, хто намагався забрати свої речі.

Коли я спробував взяти трохи сіна, мене побив охоронець.

Ми отримали по півкіло кукурудзяної муки на кожного для мамаліги. Проте, солі до неї не було. Як можна істи несолену мамалігу, та ще й весь час? Один раз, другий можна, а потім? Ось такий пайок у півкіло видавався на цілий тиждень.

М'яса не було взагалі. Хто там ів м'ясо? Іноді була картопля, іноді боби. Ми витягали картоплю з землі, бадилля палили, а саму бульбу ми їли абики: зі шкіркою, без шкірки – і завжди поспіхом, щоб не з'їв хтось інший.

Хворі на тиф видужували рідко. Ми тікали один від одного, щоб не заразитися, але це не допомагало.

Деякі гинули від мін в траві. Вони вважали червоні наконечники мін за латунь і билися за них. Від вибуху відрівані долоні підлітали до 20 метрів в повітря.

На шляху додому нас наздогнала зима. Щоночі була завірюха, щоночі вмирало від двохсот до трьохсот чоловік.

Через Дністер був міст з митницєю, але щоб по ньому пройти, треба було заплатити один золотий талер, тому ми переходили міст вночі потайки.

На тому місці, де ми тоді жили – тепер ліс. Коли туди привезли ромів, там теж був ліс, який роми вирубали працюючи на лесоповалі. Зараз ліс знову виріс. Хотілось би туди з'їздити і поставити там пам'ятник.

«Ми всегда ели картошку побыстрее, чтобы никто не съел ее раньше»

Перед війною ми жили в шатрах, як летом, так і зимою. Зимою ми обкладали шатри снаружи кукурудзяними початками, а изнутри сеном. Шатри були из козьей шерсти і потому не пропускали дощ.

Було хорошо тоді в шатрах, ми так привыкли. Помню, как там было тепло. Это была хорошая жизнь. Но когда пришли румыны, они сказали: «Бедные, посмотрите, как они живут в шатрах. Дети же умрут от холода». «А зайдите в шатер и посмотрите, как они там умирают», – ответили мы.

Из нашей деревни забрали всех. Это был длинный конвой, приблизительно 70 семей. Для пути с лошадьми и повозками нам потребовалось семь месяцев. В Транснистрии мы попали в большой лагерь, вокруг которого была натянута проволока трехметровой высоты. Это был забор. Нам было запрещено подходить к этому забору ближе чем на десять метров.

Они пришли и забрали лошадей и повозки. Все пожитки, оставшиеся в повозках, они тоже забрали. Так мы все потеряли. Вещи, оставшиеся от отца и деда, кастрюли, ведра и другая тара, деньги и золото, все было потеряно. Но если кто-то пытался забрать свои вещи, то их расстреливали.

Когда я попытался взять немного сена, меня побил охранник.

Мы получили по полкило кукурудзяной муки на каждого для мамалыги. Но не было соли. Как есть несоленую мамалыгу всё время, раз, второй – да, но потом? Эти полкило было паек на целую неделю.

Мяса не было вообще. Кто там ел мясо? Иногда была картошка, иногда бобы. Картошку мы вытаскивали из земли, а ботву сжигали. А саму картошку ели с кожурой, без кожуры и всегда торопились, чтобы раньше не съел кто-то другой.

Заболевшие тифом выздоравливали редко. Мы бегали от друг друга, чтобы не заразиться, но это не помогало.

Некоторые погибли от мин в траве. Они принимали красные наконечники мин за латунь и дрались за них. От взрыва оторванные ладони подлетали до 20 метров в воздух.

На пути домой нас настигла зима. Каждую ночь была метель, каждую ночь умирало от двухсот до трехсот человек.

Через Днестр был мост с таможней, но цена за его переход была один золотой талер, поэтому мы переходили мост ночью тайком.

Где мы тогда жили – сейчас только лес. Когда туда привезли ромов, там тоже был лес, который романы вырубили, работая на лесоповале. Сейчас лес опять вырос. Хотелось бы туда съездить и поставить там памятник.

